

גליון כ"ח
פרשת אמור תשפ"ג

אוצר באר יעקב

שיעורי הגאון הגדול מוה"ר רבי יעקב גרינוואלד שליט"א
רב בית המדרש דהסידי בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הכיד"צ דקהל מחזיקי הדת באר"י

בדין ביקור קרבן ממום ארבעה ימים קודם שחיטה

חקירה אם אפשר לבקר קודם ההקדש ✦ ראיה מזה שפסח דורות אין מקחו בעשור וטעון ביקור ✦ ראיות נוספות שאין צריך לבקר אחר ההקדש ✦ ראיית הטורי אבן מזה שנשארו ארבעה טלאים מתרומה ישנה שצריך להקדיש קודם הביקור ✦ הטעם שביקרו טלאים בימים שלפני ראש חודש ניסן אף שאינם ראויים להקרבה ✦ שני פירושים ברש"י אם יום השחיטה בכלל ארבעה ימי ביקור ✦ הטעם שבפסח מצרים היה ארבעה ימים ללא יום השחיטה ✦ ביאור דברי המושב זקנים שגם בפסח מצרים יום השחיטה בכלל ימי הביקור ✦ דעת הרמב"ם שיש דין ביקור נוסף קודם שחיטה ✦ ביקור בכל ארבעת הימים או שדי בביקור אחד ארבעה ימים לפני השחיטה ✦ דעת התוספות בסוכה שביקור מעכב בדיעבד ודעת האחרונים שחולקים ✦ משמעות מתוספות ערכין שאין ביקור מעכב והדחיות ✦ דעת האור זרוע בזה

או אחד מבני החבורה חייב לקנותו ולהקדישו מקודם כדי לקיים מצות ביקור כאשר הוא בקדושתו. ודין מקחו מבעשור שהיה בפסח מצרים, פירושו שחל חיוב על כל אחד ואחד מבני החבורה להמנות על הקרבן ב' ניסן.

ראיות נוספות שאין צריך לבקר אחר ההקדש

עוד הוכיח הטורי אבן מדברי הגמרא במגילה (שם), שנתבאר שם הטעם לזה שבאחד באדר משמיעין על השקלים, שהוא משום שמראש חודש ניסן צריך להביא את הקרבנות ממעות תרומה חדשה, ומאחר ששלשים יום קודם למעשה שואלים בהלכותיו, לכן התחילו להשמיע על השקלים מראש חודש אדר. ולכאורה קשה, שהרי הקרבן צריך ביקור ארבעה ימים קודם ההקרבה, וכיון שכן צריך להכין ולקנות את הקרבן של ראש חודש ניסן מתרומה חדשה ארבעה ימים קודם ראש חודש ניסן, ואם כן היו צריכים להשמיע על השקלים ארבעה ימים קודם ראש חודש אדר, בכדי

וכן בתמיד ודאי אין דין לקיחה כמה ימים קודם, ובכל זאת מבואר שם שפסח ותמיד טעונים ביקור. וברש"י שם (ד"ה מקחו) מבואר שעיקר דין הלקיחה מבעשור היא ההקדשה, שאומר בעשירי בניסן שזה יהיה לשם פסח, ואם כן בפסח דורות שאין נוהג בו דין לקיחה מבעשור ואין צריך להקדישו מבעשור, ודאי מוכח שאין צריך להקדישו קודם הביקור. וכן כתב שם רש"י (ד"ה דכוותיה) בפירוש, שאם עדיין לא הפריש קרבן פסח, יבקר שנים ושלושה טלאים ארבעה ימים, ובשעת שחיטה יקח אחד מהם.

אמנם הטורי אבן כתב, שאפשר לדחות הראיה שהביא מדברי הגמרא מזה שפסח דורות טעון ביקור ולא לקיחה מבעשור, שיתכן שלעולם אי אפשר לקיים מצות ביקור אלא לאחר שהוקדש הקרבן, ולא מועיל ביקור בבהמת חולין. ומה שאמרו שאין נוהג בפסח דורות דין מקחו מבעשור, כוונתם שאין חיוב על כל אחד ואחד מבני החבורה להמנות עליו מבעשור, כדי שמי' ניסן יהיה לו כבר חלק בקרבן, אבל מכל מקום הבעל הבית

לעיין בכמה ענינים במצות ביקור קרבן ממום ארבעה ימים קודם השחיטה, וכבר נתבאר בבאר יעקב (ח"א, פסח שני) באריכות באלו קרבנות נוהג דין זה, וכעת נתמקד בכמה ענינים בגוף דין הביקור.

חקירה אם אפשר לבקר קודם ההקדש

יש לברר בדין ביקור ארבעה ימים, אם דין זה הוא דווקא אחר הקדשת הקרבן, שרק אחר שהבהמה מיוחדת ומקודשת לתמיד או לפסח אז מועיל לבקרה אם אין בה מום, אבל בהמת חולין אין הביקור מועיל בה כלום. או שמא אף קודם ההקדש יכול לבקרה ממום ולפני שחיטתה יקדישה, וגם אין צריך כלל ללקחה קודם הביקור אלא יכול לבקרה ביד החנוני.

ראיה מזה שפסח דורות אין מקחו בעשור וטעון ביקור

הטורי אבן (מגילה כט:) כתב להוכיח מהסוגיא בפסחים (לז), שמבואר במשנה ובגמרא שרק פסח מצרים מקחו מבעשור אבל פסח דורות אין צריך ללקחו מבעשור,

<<<

(א) ראה במדור 'פנינים' בגליון זה שהבאנו את עיקרי הדברים בזה.

לאור באור התורה

הביאו ברכה לתוך ביתכם - ספרי 'באר יעקב' הנפלאים
שיעורים וסוגיות מאור תורתו של עמוד התורה שליט"א
אוצרות יקרים מפז מעומקה של תורה - לארכה ולרחבה
ערוכים וכתובים בטוב טעם ודעת ובשפה שוה לכל נפש

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
לפרטים נוספים: 053-314-4155

שיהיו שלשים יום עד זמן לקיחה ראשונה מתרומה חדשה². ועל כרחק צריך לומר, שאין חיוב לקיחה והקדש קודם הביקור, וממילא לא הוצרכו לקחת הקרבן מתרומה חדשה, שאפשר לבקרו ארבעה ימים קודם ראש חודש ולקנותו ממעות תרומה חדשה בראש חודש.

אך בסוף דבריו דחה הטורי אבן ראייה זו, שלפי מסקנת הגמרא שם שתירצו שמשנה זו נשנית גם כרבן שמעון בן גמליאל הסובר ששואלים בהלכות הפסח רק שתי שבתות קודם לפסח, לפי זה אין ראייה. וממילא גם אין שייך להוכיח מההוה אמינא, שאפשר לומר שהיה יכול לומר 'ולטעמיך' כפי שמצאנו בהרבה מקומות.

עוד הוכיח הטורי אבן, מזבחים (יב) שאמרו שלבן בתירא צריך להקדיש את הפסח דוקא בערב פסח אחר חצות, עיי"ש הטעם, וכן משבת (קמח): שאמרו שמקדיש אדם פסחו בשבת ערב פסח, הרי שאין צריך ביקור אחר ההקדש. וגם החזון איש (או"ח סי' קכד, לפסחים צו.) הביא ראיות אלו להוכיח שאין צריך ביקור אחר ההקדש דווקא. עיין בדבריהם מה שדנו בראיות אלו.

ראיית הטורי אבן מזה שנשאר ר' טלאים מתרומה ישנה שצריך להקדיש קודם הביקור

אמנם הטורי אבן הביא גם ראייה אחת להיפך, שביקור צריך להיות דווקא אחר ההקדש. והיא ממה שמבואר בשבועות (י:) שתמידים שלא הוצרכו לציבור נפדים תמידים לדעת חכמים. ופירש רש"י (ד"ה תמידים), שהכוונה לארבעת הטלאים שנשאר בראש חודש ניסן מתרומה ישנה, כיון שמבואר במשנה (ערכין ג.) שאין פוחתין משה טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים, ובכל יום לקחו שנים לתמידים והניחו שתיים אחרים תחתיהם, לכן כשהגיע ראש חודש ניסן נשאר מאתמול ארבעה טלאים שנקנו מתרומה ישנה שאינם ראויים עכשיו להקרבה, והוצרכו לפדותם. ומעתה, אם נאמר שביקור יכול להיות קודם ההקדש, אם כן לא היו צריכים להקדיש את כל הטלאים שהיו בלשכת הטלאים, אלא יבקרם קודם ההקדש וכשיגיע ראש חודש ניסן יקחום ממעות של תרומה חדשה. אלא על כרחק שהביקור הוא אחר ההקדש, ולכן הוצרכו ללקחם קודם הביקור.

אך רש"י במנחות (עט: ד"ה תמידין) כתב פירוש נוסף בזה שתמידים שלא הוצרכו לציבור נפדים תמידים. שהכוונה לתמידים שאבדו והפרישו אחרים תחתיהם, ואחר כך נמצאו. ולפי זה אין ראייה כלל לדין ביקור³.

הטעם שביקרו טלאים בימים שלפני ראש חודש ניסן אף שאינם ראויים להקרבה

ברם מה שכתב הטורי אבן, שכיון שכתב רש"י שנשאר ארבע טלאים מתרומה ישנה על כרחק שהקדישום קודם הביקור, לכאורה דברים אלו צריכים ביאור. שאם כן מדוע הוסיפו שני טלאים מתרומה ישנה בערב ראש חודש ניסן ובשני ימים שלפניו, והרי ממילא לא יושלם זמן ביקורם עד ראש חודש ניסן, ואז כבר לא יהיו ראויים להקרבה, מאחר שהם מתרומה ישנה.

אמנם המעיין בטורי אבן יראה שהרגיש בכך, שכתב כך: 'ואף על גב דהני ארבעה טלאים אינו ראויין לתמידין מראש חודש ואילך, דבעיני תרומה חדשה, אפילו הכי בעל כרחק מפריש להו, כדי שיהיו ששה טלאים בערב ראש חודש ניסן, שיהיו ראויים להקריב לתמידים היום איזה שנים שירצו, כדפירש רש"י שם בפרק ד' דמנחות, דתקנת חכמים היא שיהא שם בכל יום ששה ראויים לטול איזה שנים מהם שירצה'.

וכוונתו למה שכתב רש"י שם (ג. ד"ה ה"ג תנא, לפי הגירסא ברש"י לפנינו) שהיו תמיד בלשכת הטלאים שנים עשר טלאים, ששה מהם מוכנים להקרבה, שכבר עברו ביקור ארבעה ימים, ועוד ששה, ששנים מהם ראויים למחר, ושנים מהם ראויים לעוד שני ימים, ושנים אחרונים ראויים לעוד שלשה ימים. שלפי זה יש תקנת חכמים שיהיו תמיד ששה מבוקרים שכבר ראויים עתה להקרבה, בכדי שיהיה לו לבחור מהם איזה שנים שירצה. ולכן היו חייבים שגם בערב ראש חודש ניסן יהיו ששה מבוקרים, ונשאר מהם ארבעה שאינם ראויים להקרבה אחר ראש חודש ניסן. ובאמת לא הוסיפו בשלשה ימים אחרונים שקודם ראש חודש ניסן שנים נוספים אחר שלקחו שנים לצורך היום, כיון שאלו שיוסיפו לא יהיו ראויים להקרבה.

אבל רש"י בערכין (שם ד"ה ארבעה) כתב, שהיו בלשכה בין הכל רק ששה או שמונה טלאים, דהיינו שאחר לקיחת שנים נשאר ששה, ולפי זה קשה כנ"ל מה הועילו בהוספה בשלשה ימים אחרונים, אחר שממילא לא יהיו ראויים להקרבה.

ובאבני מילואים הקשה הטורי אבן (שם), מדוע באמת הוצרכו לעשות כך שישאר ארבעה טלאים שלא יהיו ראויים להקרבה בראש חודש ניסן אלא על ידי פדיון, ולא לקחו לכתחילה בימים האחרונים שלפני ראש חודש ניסן מתרומה חדשה כדי שיהיו ראויים להקרבה בראש חודש ניסן. עיין שם. וסתם כאן הטורי אבן את דבריו כדברי רש"י בערכין, שהרי קושיא זו לא קשה אלא אם נאמר שבין הכל היו בלשכה ששה טלאים. אבל לפי דברי רש"י במנחות וכפי שכתב הטורי אבן בתוך חיבורו, שהיו בלשכה שנים עשר טלאים, לא קשה מידי, שעל כרחק היה צריך להיות בערב ראש חודש ניסן ששה טלאים מתרומה ישנה שיהיו ראויים לבו ביום.

גם צריך עיון לדברי רש"י בערכין, מה עשו ב"ח ניסן, ומהיכן לקחו טלאים מבוקרים, אם נאמר שביקור מעכב, שהרי הנשארים מאתמול לא היו ראויים להקרבה היום.

שני פירושים ברש"י אם יום השחיטה בכלל ארבעה ימי ביקור

עוד יש לברר במצות ביקור, האם ארבעה ימי הביקור כוללים גם את יום השחיטה, ומקצת היום ככולו, או שמא צריך ארבעה ימים חוץ מיום השחיטה. ורש"י בערכין (שם) כתב שני פירושים בזה, שבתחילה כתב שארבעת הימים נמנים עם יום השחיטה, שהרי היו בלשכת הטלאים רק ששה טלאים מבוקרים, ואם כן בהכרח שאלו השנים שהביאו היום יקריבו אותם ביום הרביעי.

שכאשר לקחו שנים ביום הראשון נשאר אחר הלקיחה ארבעה, שנים מהם יהיו ליום השני ושנים מהם ליום השלישי, וביום הרביעי יקריבו את השנים החדשים שנוספו ביום ראשון וביקרו אותם בימים הראשון שני שלישי ורביעי, הרי שיום השחיטה בכלל המנין.

ומקשה על זה רש"י, שמאחר שלומדים דין ביקור מפסח, אם כן צריך שיהא דומה לפסח, שלקחו את הקרבן בעשירי בניסן והקריבו אותו ביום י"ד בניסן, ויום השחיטה אינו בכלל ארבעת הימים. ולכן פירש רש"י, שלעולם יום השחיטה אינו בכלל המנין, ומוכרח לומר שהיו בלשכת הטלאים שמונה טלאים, ומה שאמרו 'ששה' הכונה שאחר שנטלו שנים נשאר ששה, ורק קודם הלילה ביקרו שנים אחרים ונתנום בלשכה, ומאחר שלא היו שם בשעת הלקיחה אינו מחשיב אותם⁴.

אמנם **רבינו גרשום** (שם) כתב בפירושו כשיטה הראשונה ברש"י, שאלו שנתנו אותם בלשכה ביום ראשון היו ראויים להקריב ביום רביעי. ופירש, שהם מבוקרים שלשה ימים ועוד מקצת יום רביעי, ומקצת היום ככולו.

הטעם שבפסח מצרים היה ארבעה ימים ללא יום השחיטה

ומה שבפסח מצרים היה צריך להיות ארבעה ימים ללא יום השחיטה, יש לומר שסבר רבינו גרשום שקודם מתן תורה שהיה לישראל דין בני נח לא היה נוהג בהם הדין של מקצת היום ככולו, ורק לאחר מתן תורה נתחדש דין זה שמקצת היום ככולו. ולכן בפסח מצרים הוצרכו לארבעה ימים שלמים, מה שאין כן לדורות די בארבעה ימים עם יום השחיטה.

אך לפי זה לכאורה לא היה די גם במקור מבעשור, שהרי ביום ראשון צריך עדיין לדון מקצת היום ככולו, שהרי אם קנה באמצע יום העשירי, שוב אין לו ארבעה ימים שלמים. ושם סבר, שביום ראשון אין צריך לדון בו מקצת היום ככולו, שהרי לא הזכיר כן אלא לגבי יום הרביעי. אך צריך ביאור טעם הדבר.

ביאור דברי המושב זקנים שגם בפסח מצרים יום השחיטה בכלל ימי הביקור

ובמושב זקנים לבעלי התוספות (בא) כתב ליישב מה שדי בביקור ארבעה ימים עם יום השחיטה, אף שבפסח מצרים היה לקיחתו ב' ניסן ושחיטתו ב'י"ד ניסן, וכפי שהקשה רש"י. שמאחר שיכול לקנותו במשך כל יום העשירי עד קודם הלילה, אם כן באופן זה שיקחנו בסוף היום אין יום העשירי בכלל, ואין כאן ארבעה ימים חוץ מיום השחיטה, נמצא שאין מפורש בתורה שביקרו מעשור, ודי בזה שיבקרנו מיום י"א בניסן.

ויש לעיין בדבריו, שאם אין אומרים לדעתו מקצת היום ככולו ביום הראשון, אם כן גם יום הרביעי שהוא יום השחיטה לא יהא בכלל המנין. ואולי סבר שתחילת היום נחשב ככולו ורק סוף היום אינו ככולו, ולכן די ביום השחיטה ולא ביום הראשון. וזהו ההיפך ממה שכתבנו בדעת רבינו

ארבעה ימים קודם ראש השנה, שהוא כעין ביקור ארבעה ימים קודם ליום הדין, שבראש השנה לא כתוב 'והקרבתם' אלא 'ועשיתם' (במדבר כט, ג), דהיינו שיתקנו את עצמם. ושם הארבעה ימים הם בלי ראש השנה. אך באמת שם לא שייך שיחול ראש השנה ביום רביעי, שכן 'לא אד"ו ראש' (ראה רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ו ה"א), ואם כן אין נפקא מינה בזה.

ועיין שם מה שכתב ליישב על פי זה.

ג) וראה גם במצפה איתן (שבועות שם) שעמד בזה, שדברי רש"י בשבועות אינם מתאימים למה שמוכח בכמה מקומות שהביקור אינו צריך להיות דווקא אחר ההקדש.

ד) וקצת רמז יש לזה, ממה שכתבו הפוסקים (הובא במשנה ברורה סי' תקפ"א ס"ק י) בטעם שמתחילים לומר סליחות

ב) אולם עיין ברש"י (מגילה שם) שתמה, איך אפשר לומר שלקחו את הקרבנות ממעות תרומה חדשה ארבעה ימים קודם ראש חודש ניסן, והרי משנה ערוכה היא בשקלים (פ"ג מ"א) שהיו תורמים בפרוס הפסח, וכן מפורש בירושלמי (שם פ"א ה"א) שרק בראש חודש ניסן התחילו לקחת קרבנות מתרומה חדשה. אמנם בשו"ת בנין ציון (ח"ב סי' ס' אות יג) כתב שאכן היו לוקחים טלאים מתרומה חדשה מכ"ו אדר,

גרשום שיום ראשון עדיף מיום אחרון. ולפי זה לדעת המושב זקנים אפשר שצריך לעשות את הביקור בכל יום בתחילת היום ולא בסופו.

אך באמת אין הכרח לכל זה, שיתכן שמה שכתב המושב זקנים שיום העשירי אינו בכלל, כוונתו שיכול להתעסק בלקיחתו קודם הלילה וזמן הלקיחה יהיה ממש בסוף היום דהיינו בתחילת הלילה, ולכן אין יום זה במנין ימי הביקור. אבל אם לקחו קצת קודם הלילה מודה שאפשר לומר מקצת היום ככולו, וגם אפשר לבדוקו במשך כל היום ולא דווקא בבוקר¹.

דעת הרמב"ם שיש דין ביקור נוסף קודם שחיטה

הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"א ה"ט) כתב בזה הלשון: 'אין פוחתין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש, ויהיו מוכנים קודם יום הקרבה בארבעה ימים'. ומשמע לכאורה מלשונו שסובר שארבעה ימים הם חוץ מיום השחיטה. אך **הלחם משנה** (שם) כתב, שאין הכרח מלשונו הרמב"ם אם סובר כפירוש הראשון של רש"י או כפירוש השני.

אמנם בהמשך לשון הרמב"ם שם, כתב: 'ואף על פי שהיו מבקרין אותו מתחילה, לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קודם שחיטה לאור האבוקות'. ומשמע מזה שיום השחיטה אינו בכלל, ולכן הוצרך לחדש שיש דין נוסף, שאף שכבר ביקרו אותו ארבעה ימים, יבקרו אותו שוב ביום השחיטה קודם שחיטה.

אולם באמת מקור דברי הרמב"ם אלו הם מלשונו המשנה בתמיד (פ"ג מ"ד): 'אף על פי שהוא מבוקר מבערב מבקרין אותו לאור האבוקות'. והנה **החזון איש** (או"ח שם) נסתפק בעצם דין ביקור ארבעה ימים, אם צריך לבקרו בכל יום מארבעת הימים, או שדי בביקור אחד ארבעה ימים קודם השחיטה. וכתב שם, שמדין זה שמבקרו פעם שניה קודם שחיטה אין ראייה שחייב בביקור בכל יום, שזה דין נוסף לבקרו שוב קודם שחיטה, ואינו בכלל דין ביקור ארבעה ימים, ואפשר שחיובו רק מדרבנן. ולפי זה אפילו אם יום השחיטה בכלל ארבעת הימים מיושבים דברי המשנה, שמצד דין ביקור לא היה צריך לבדוקו שוב אלא די בבדיקה פעם אחת.

גם יתכן לומר שזה גופא הוא דין הביקור, לבדוק ביום הראשון וביום האחרון, ודין זה באה המשנה לבאר, ואין זה דין נוסף אלא עצם

דין הביקור. ועל כל פנים אלו הסוברים שיום השחיטה בכלל, בהכרח יסברו שהביקור אינו בכל יום, שאם לא כן מה חידשה המשנה בבדיקה שניה קודם שחיטה.

ביקור בכל ארבעת הימים או שדי בביקור אחד ארבעה ימים לפני השחיטה

בעצם מה שנסתפק החזון איש אם צריך ביקור בכל ארבעת הימים, הנה ברש"י (פסחים שם ד"ה למשמרת) מפורש, 'מבקרין אותו כל ארבעה'. וכן מסתבר, שאם נאמר שבדוקים אותו רק פעם אחת, אם כן ארבעה ימים למה לי. אך באמת גם אם צריך ביקור בכל ארבעת הימים, צריך ביאור בכוונת התורה למה לי ארבעה ימים, ומדוע לא די בביקור פעם אחת קודם שחיטה כמו בכל הקרבנות. וגם אם יש ענין לבקרו ארבעה פעמים, יעשו הכל ביום אחד או בשני ימים, ולשם מה צריך ארבעה ימים. ועל כרחך שכך היא גזירת הכתוב בתמיד ופסח, ואין להוכיח מזה שהצריכה תורה ארבעה ימים.

ומלשון הרמב"ם הנ"ל שכתב 'עד שמבקרין אותו שניה קודם שחיטה' משמע לכאורה, שתחילה ביקרו אותו רק פעם אחת, וביקור זה הוא הביקור השני, ומשמע שאין צריך לבקר בכל יום. אך יש לדחות, שמא כוונתו שארבעת הביקורים של ארבעת הימים נחשבים הכל לביקור אחד, שכולם חיובם מחמת דין אחד, וקודם השחיטה יש חיוב אחר, וסוג שני של ביקור, ומדרבנן הוא וכנ"ל, ולכן קרא לזה הרמב"ם 'שניה'.

דעת התוספות בסוכה שביקור מעכב בדיעבד ודעת האחרונים שחולקים

עוד יש לדון בענין הביקור, מה הדין בדיעבד אם לא ביקר את הקרבן. והנה בביתא בסוכה (מב.) איתא רבי יוסי אומר, השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת, חייב חטאת, וצריך תמיד אחר, וכתבו **התוספות** שם (ד"ה שאינו) שמדובר אפילו באופן שנמצא תם, והטעם שחייב חטאת וצריך קרבן אחר היינו משום שלא נתבקר ארבעה ימים קודם השחיטה. הרי שדעת התוספות שביקור מעכב בדיעבד, ואם נשחט בלי ביקור הקרבן פסול.

אך **כפפות תמרים** (סוכה שם) כתב על דברי התוספות, שדבר זה הוא חידוש גדול לומר שהקרבן נפסל מחמת שלא ביקרו אותו, ומה גם שברמב"ם לא נזכר שמעכב. וכן כתב גם **הטורי אבן** (מגילה שם), שאין נראים לו דברי התוספות,

ואין ביקור מעכב בדיעבד. וכן נוטה **המנחת חינוך** (מצוה ה אות ב) לומר שאין זה מעכב. וכתב עוד, שנראה שאף אם לא בדקו גם לאחר שחיטה כשר הקרבן, ולא מחזקינן איסורא, ואין לחשוש שמא היה בו מום¹.

משמעות מתוספות ערכין שאין ביקור מעכב והרחיית

ובמקום אחר העיר **המנחת חינוך** (מצוה תא אות ב, בקומץ המנחה) על מה שכתבו התוספות בסוכה שהביקור הוא לעיכובא, ממה שמשמע מדברי **התוספות** בערכין (ח"ד"ה שנתנו) שאין ביקור מעכב בדיעבד. שכתבו שם שבהמה שנולדה בראש השנה פסולה לתמיד בו ביום, כיון שהוא מחוסר זמן עד שמונה ימים, ולא כתבו שפסול מטעם שלא נתבקר ארבעה ימים, הרי ששם נקטו שאין ביקור מעכב בדיעבד. אך **המנחת חינוך** דחה, שמא התוס' נקטו אחד מהטעמים, או שהיה עדיף להם להקשות ממחוסר זמן, ובאמת פסול גם מחמת שלא נתבקר.

ואולי אפשר לומר עוד, שאם לא היה בזה פסול של מחוסר זמן, לא היה נפסל גם מחמת ביקור. שיש לחלק בין בהמה שהיתה בעולם ולא נתבקרה ארבעה ימים שפסולה, לבין בהמה שלא היתה בעולם בימים שקודם השחיטה, שלא היה שייך לבקרה. שיתכן שמאחר שלא היתה בעולם הרי ודאי שלא היה בה מום, הרי היא כמבוקרת בימים אלו, ודי בזה שמבקרה ביום שנולדה קודם השחיטה. מה שאין כן בהמה שהיתה בעולם, ששייך שיהא בה מום, ולא ביקרה ממום, פסולה, אף אם ביקרה קודם השחיטה.

דעת האור זרוע בזה

ומצאנו כבר **באור זרוע** (הל' פסח ס' רטז; וראה עוד שם ס' רכה) שדן בענין זה אם בקור מעכב או לא. ורצה להוכיח מהמסופר בבבא קמא (פב.), שבזמן שצרו בית אריסטובלוס על ירושלים, היו מעלים להם מבחוץ בכל יום קרבנות לתמידים. ומשמע לכאורה שלא היו מבוקרים, ואם כן מוכח שאין ביקור מעכב, ולכן כיון שלא היה אפשר להם בענין אחר הקריבום בלי ביקור. וכתב שכן מסתבר שאין ביקור מעכב, שמאחר שבשאר קרבנות אין צריך ביקור כלל אפילו לכתחילה, אם כן מסתמא אפילו בפסח ותמיד הצריכים ביקור אין זה אלא לכתחילה ולא בדיעבד. אך שוב הביא ראייה הנ"ל, מדברי רבי יוסי שמחייב חטאת כששחט בשבת תמידים שאינם מבוקרים, מוכח שביקור מעכב, וכדברי התוספות.

1) ועיין עוד בשו"ת **תורת חסד** (או"ח ס' כג, ובמכתב תשובה בסוף ח"ב) שמאריך לבאר שאין ביקור מעכב, ושגם דברי התוספות בסוכה אינם אלא לדעת רבי יוסי ולא להלכה.

מה שהקשינו עליו מפסח מצרים, יכול לתרץ כמושב זקנים שאפשר שלקחו אותו בסוף יום עשירי, ואין הכרח שחולקים.

♦ תמצית השיעור ♦

- בכלל, שיכול להתעסק בקנייתו עד הלילה.
- ✦ **לרמב"ם** יש דין נוסף של ביקור קודם השחיטה.
- ✦ **חזון איש** מסתפק אם צריך לבקר בכל יום, וברש"י מפורש כל יום, וברמב"ם משמע רק בתחילת ד' ימים וקודם שחיטה, ואינו מוכרח.
- ✦ **לתוספות** אם לא ביקר פסול אף אם נמצא תם, ואחרונים תמהו על זה.
- ✦ **מנחת חינוך** מעיר ממשמעות התוספות בערכין שאין ביקור מעכב, ויש לדחות.
- ✦ **אור זרוע** כתב שמסתבר שאין מעכב, אך מצדד שמעכב כתוספות.

- קודם הביקור, מזה שנשארו ארבעה טלאים בלשכה. אבל במנחות פירש באופן אחר.
- ✦ להנ"ל צריך לומר שאכן לא הוסיפו בשלשה ימים האחרונים עוד טלאים בלשכה, שהרי אינם ראויים להקרבה.
- ✦ **לרש"י** בערכין ודאי הוסיפו טלאים. וצריך עיון שאינם ראויים להקרבה.
- ✦ **שתי דרכים** ברש"י אם גם יום השחיטה בכלל ימי הביקור.
- ✦ מה שפסח מצרים בעשור, יתכן שהיו כבני נח שאין אומרים מקצת היום ככולו.
- ✦ מושב זקנים מבאר שבפסח מצרים אין יום עשירי

ה) גם בדעת רבינו גרשום אין הכרח שלגבי יום הראשון אומרים מקצת היום ככולו, שיתכן כוונתו שלוקחו ביום ראשון לפנות בוקר וכל יום ראשון בכלל הביקור. גם

- ✦ **ספק הטורי אבן** אם צריך לבקר דווקא אחר הקדשת הקרבן.
- ✦ **מוכיח** מזה שפסח דורות אין מקחו בעשור שאפשר לבקר קודם הקדש, ודוחה שמא אחד מהחבורה קונה לפני ההקדש.
- ✦ **מוכיח** מזה שמשמיעין על השקלים בראש חודש אדר, ודוחה שלמסקנא נשנה כמאן דאמר שואלין שתי שבתות קודם פסח.
- ✦ **טורי אבן** וחזון איש מוכיחים מזה שאפשר להקדיש בערב פסח. ויש לדחות שמדובר בדיעבד וביקור אינו מעכב.
- ✦ **ראייה** מרש"י בשבועות שצריך להקדיש

דין ביקור בפסח ראשון ובפסח שני

(הל' קרבן פסח פ"ה ה"ט) ובחזון איש (או"ח סי' קכד, לפסחים צו). פירשו, שהרמב"ם ביאר את דברי הגמרא באופן אחר, שאף למסקנא אין פסח דורות טעון ביקור. ומה שאמרו 'למעוטי פסח שני' אין הכוונה לפסח שני שעושים אלו שנדחו מפסח ראשון ב"ד אייר, אלא הכוונה לפסח ראשון ב"ד ניסן שמשנה שניה ואילך לאפקי פסח מצרים. שלדעתו מ'הזה' ממעטים פסח דורות מדין ביקור, ולא מרבים מ'ועבדת'. ומה שמבואר בגמרא 'ופסח דורות נמי הכתיב ועבדת' הוא בלשון קושיא (וכפירוש הרבנו חננאל הנ"ל).

כל זה לענין פסח ראשון, אבל פסח שני בפשטות ודאי אינו טעון ביקור, וכמפורש בגמרא שם 'למעוטי פסח דשני דכותיה', שכאמור יתכן שהכוונה גם לפסח ראשון לדורות, אבל פסח שני ודאי אין בזה דין ביקור. אולם במאירי (פסחים שם) כתב: 'ופסח שני אף הוא כראשון לענין ביקור'. ולכאורה דבריו צריכים עיון מדברי הגמרא המפורשים.

גם בשו"ת התם סופר (יו"ד סי' רלג) כתב בתוך דבריו: 'ויום כ"ה למב"י י' אייר יום ביקור פסח שני'. ויש לתמוה כנ"ל. ובשו"ת התעוררות תשובה (או"ח ח"ב סי' רצא) כתב לפרש דברי זקינו, שוודאי אין כוונתו שפסח שני צריך ביקור מן הדין, אלא כוונתו לסימן בעלמא, שהרי אסור שיהיה לו מום, ולכן צריך לבקרו קודם, ונהגו לבדוקו ב' אייר כפסח ראשון לזכר בעלמא לדין ביקור, אבל אין הכי נמי שבפסח שני אין צריך ביקור ארבע ימים.

עוד מביא שם בשם גדול אחד, שרצה ליישב את כוונת החתם סופר, שדווקא כשיחידים עושים פסח שני אינו טעון ביקור, אבל אם יבנה בית המקדש בין פסח ראשון לשני, שאז יעשו כל ישראל פסח שני כמבואר בירושלמי (פסחים פ"ט ה"א), יאה דינו כפסח ראשון וטעון ביקור ארבעה ימים.

אך ההתעוררות תשובה דוחה את דבריו, שעל פי ההלכה אם יבנה בית המקדש בין ראשון לשני לא יעשו פסח שני, כמבואר בגמרא (פסחים פ.; וראה ברמב"ם הל' קרבן פסח פ"ו ה"א; ושם ה"ד) שכשלא נעשה פסח ראשון אין עושים פסח שני. עיי' שם מה שמקשה עליו עוד. אולם כבר העיר המגיה שם, שיש הסוברים (ראה מנחת חינוך מצוה שפ אות ג) שבאופן זה שיבנה המקדש בין ראשון לשני יעשו הציבור פסח שני אף שלא עשו את הראשון. וראה מה שהארכנו בענין זה במקום אחר (באר יעקב ח"א, פסח שני), בשם מרן הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע, ועוד.

הנה בתורה נזכר דין ביקור מזמון ארבעה ימים רק בפסח מצרים, שנאמר (שמות יב, ג-ו) 'בעשור לחודש הזה ויקחו להם וגו' והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה'. ובגמרא מובא בכמה מקומות (פסחים צו.; מנחות מט.; ערכין ג:) דברי הבריי"תא, הלומד גזירה שוה לקרבן תמיד מפסח מצרים שגם הוא טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה.

ובפשטות לשון הגמרא בפסחים (שם) משמע, שגם פסח דורות לומדים מפסח מצרים שטעון ביקור, שכך אמרו שם: 'ופסח דורות נמי הכתיב (שמות יב, ג) ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה, שיהו כל עבודות חודש זה כזה'. ורק פסח שני אינו טעון ביקור, שנתמעט מלשון הכתוב 'הזה' כמבואר שם. ועיין ברש"י שם (ד"ה ופסח) שמפרש כן, שמה שאמרו 'ופסח דורות נמי' וכו' בניחותא הוא ואינו קושיא. והיינו שהגמרא נקטה בפשטות דין זה שקרבן פסח לדורות טעון ביקור, אלא שבאה לבאר מנין לנו כן. ופירשו שנלמד מ'ועבדת' שיהיו כל עבודות של חדש זה שוות, דהיינו שפסח דורות הוא כפסח מצרים לענין זה. ורק לענין 'מקחו בעשור' מבואר במשנה שם, שנהוג רק בפסח מצרים ולא בפסח דורות.

אמנם רבינו חננאל (שם) פירש את דברי הגמרא בדרך קושיא, שבתחילה סברו שפסח דורות אינו טעון ביקור, והקשו מדוע לא נלמד מ'ועבדת' שיהא פסח דורות כפסח מצרים לענין זה, ותרצו שאין הכי נמי רק פסח שני נתמעט מביקור מ'הזה'.

נמצא שלמסקנא מודה רבינו חננאל שפסח דורות טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה. וגם התוספות (שם ד"ה למעוטי) כתבו בפירוש שפסח דורות נתרבה מ'ועבדת' למצות ביקור. וכן כתבו (שם צה. ד"ה מה לשני) שלענין מצות ביקור יש חילוק בין פסח ראשון לשני.

אולם הרמב"ם לא הזכיר כלל דין ביקור בפסח, גם לא בפסח ראשון, רק בקרבן תמיד (הל' תמידים ומוספין פ"א ה"ט), וגם כשמונה החילוקים בין פסח ראשון לפסח שני לא הזכיר כלל ענין ביקור. וכן כתב הרשב"א (מנחות מט:) בפירוש, שפסח דורות אין טעון ביקור, וכתב הטעם לכך, שהפסח הוא קרבן יחיד, ואין קרבן יחיד צריך ביקור.

ולכאורה הדברים נסתרים מסוגיית הגמרא הנ"ל, שרק בפסח שני אין צריך ביקור, אבל פסח ראשון נתרבה מ'ועבדת' שצריך ביקור. אך במרכבת המשנה

תמצית מתוך השיעורים המופיעים בספרי באר יעקב

מן הבאר

בענין בניית אשת כהן מעוברת לאוהל המת

(באר יעקב חלק א' - פרשת אמור)

- ✦ ברוקח שאשת כהן מעוברת מותרת להכנס לאוהל המת, משום ספק ספיקא, ספק תלד נקיבה ספק תלד נפל.
- ✦ מגן אברהם מקשה שתיפוק ליה משום טהרה בלועה. ורדב"ז ונתניב חיים מיישבים שכוונת הרוקח להתיר אף להכנס כדי ללדת שם.
- ✦ יש אומרים שסובר עובר ירך אמו לכן אין היתר משום טהרה בלועה, ורק בנפתח הקבר שאינו ירך אמו הוי טהרה בלועה.
- ✦ אחרונים מקשים שאם הוא ירך אמו הרי היא נקיבה שמותרת בטומאה. אך לגר"א אף אם הוא ירך אמו דינו כזכר.
- ✦ בבני ציון שהיתה אסורה להכנס משום שכשיוולד ישר בטומאתו. אך חלקת יואב מוכיח שאין שייך שתחול טומאה על העובר גם לכשיוולד.
- ✦ באחיעזר וקובץ שעורים שגם כשאינו נטמא יש איסור 'לא יבוא', ולכן לולי הספק ספיקא היתה אסורה להכנס מצד לא יבוא.
- ✦ בחלקת יואב יש סתירה בענין זה אם שייך לא יבוא כשאינו נטמא.
- ✦ מנחת חינוך מסתפק אם מותר לכהן לטמא עצמו לכתחילה בספק טומאה ברשות הרבים. ולאחרונים הנ"ל ודאי אסור משום לא יבוא.

בענין איסור שחיטת אותו ואת בנו

(באר יעקב חלק ב' - פרשת אמור)

- ✦ לאכול בלילה שלאחריו ממה נפשך, ופרי מגדים מחמיר.
- ✦ שחט את הראשון בין השמשות והשני למחרת בין השמשות אסור, שמא אתמול היה לילה ועכשיו יום.
- ✦ שחט את הראשון בתחילת בין השמשות והשני למחרת בסוף בין השמשות, בשו"ע משמע שאסור, ואולי משום גזירה או מראית עין.
- ✦ רבי עקיבא איגר מקשה, לשולחן ערוך שספק ספיקא מותר אף בדבר שיש לו מתירין, יש להתיר לשחוט שניהם בבין השמשות ממה נפשך.
- ✦ שחט אב ובנו ביום אחד, זכרון יצחק מתיר לאכול האחרון מספק ספיקא, ולפרי מגדים אסור משום דבר שיש לו מתירין.
- ✦ בברייתא שעובר גם בשוחט את האם אחר הולד, ונלמד מ'לא תשחטו'.
- ✦ בתבואות שור שהוא הדין בנשחטו שניהם בבת אחת, ששניהם עוברים.
- ✦ לתבואות שור גם לוקים בהנ"ל, ואף שאי אפשר לגמור השחיטה כאחת, כיון שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף נחשב כבת אחת.
- ✦ פרי מגדים מקשה לפי זה מנין שבשוחט את האם אחר הולד עובר.
- ✦ אך לכאו אם בבת אחת שניהם עוברים, בהכרח שבאם אחר ולד עובר.
- ✦ בשולחן ערוך שאסור לאכול את הנשחט אחרון בו ביום משום קנס.
- ✦ שחט את הראשון ביום והשני בבין השמשות, לתבואות שור מותר